

DE AANHOUDER RE- INTEGREERT

ONDERZOEK NAAR DE IMPACT VAN DE INTENSIEVE EN
PERSOONLIJKE RE-INTEGRATIEDIENSTEN VAN DE
BUZINEZZCLUB

RAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

JUSTUS VAN KESTEREN, DANIEL PRITSCH, IRIS KLINKER, ARJAN HEYMA & ADAM KUCZYNSKI

IN OPDRACHT VAN

BUZINEZZCLUB FOUNDATION

AMSTERDAM, APRIL 2024

Samenvatting

Het intensieve traject van de Buzinezzclub zorgt ervoor dat deelnemers ('members') in de beginfase (tot drie maanden na instroom in de bijstand) iets minder vaak uitstromen dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Op langere termijn stromen deelnemers vaker uit naar werk en onderwijs, en minder vaak naar inactiviteit of andere uitkeringen.

Buzinezzclub

De Buzinezzclub begeleidt jongeren aan de onderkant van de arbeidsmarkt naar opleidingen, werk of ondernemerschap via een intensief programma. De missie van de Buzinezzclub is om iedereen een succesvolle carrière te bieden, waarbij deelnemers 'member' voor het leven zijn. De Buzinezzclub streeft naar een grote schaa sprong om meer mensen te kunnen helpen. Hierbij ontvangt ze ondersteuning van de Goldschmeding Foundation.

Onderzoek

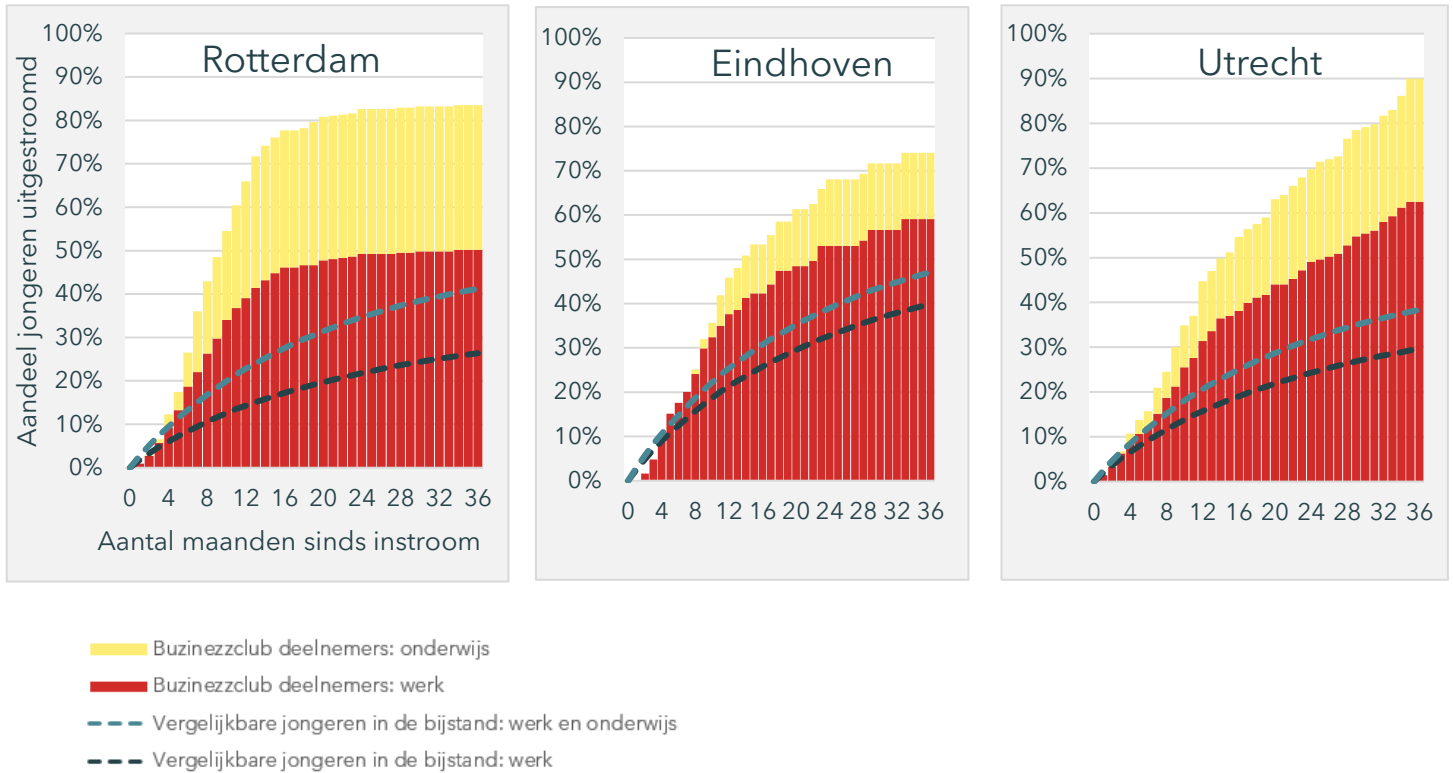
SEO Economisch Onderzoek heeft in opdracht van de Buzinezzclub een impactmeting uitgevoerd van het programma in de gemeenten Utrecht, Rotterdam en Eindhoven. De focus ligt op de impact op de uitstroom naar werk en opleiding vanuit een bijstandsuitkering. Data zijn verzameld van de Buzinezzclub zelf en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Voor de impactmeting heeft SEO de re-integratieprestaties van deelnemers afgezet tegen die van vergelijkbare jongeren in de bijstand, geselecteerd op basis van verschillende kenmerken.

Voor de impactmeting is gebruikgemaakt van de benchmarktool die SEO heeft ontwikkeld voor gemeenten en re-integratiebedrijven. De benchmarktool biedt gedetailleerde informatie over de duur tot uitstroom, de uitstroomrichting en de duurzaamheid van uitstroom voor verschillende groepen jongeren in de bijstand. De benchmarktool is openbaar beschikbaar en [hier](#) te vinden.

Resultaten

Deelnemers aan de Buzinezzclub stromen in de beginfase (eerste drie maanden) iets minder vaak uit naar werk en onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand (zie Figuur S.1). Dat komt vermoedelijk door het intensieve traject van de Buzinezzclub: op korte termijn kan dat vertragend werken op de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt - het zogenoemde insluitingseffect. Op de langere termijn draagt het intensieve traject bij aan meer kennis en vaardigheden, vertrouwen en motivatie, waardoor de uitstroom juist sterker kan toenemen. Daar zijn ook aanwijzingen voor: vanaf zes maanden na instroom in het Buzinezzclub-programma overtreft de uitstroom naar werk en onderwijs die van vergelijkbare jongeren in de bijstand. Ook is er uiteindelijk minder vaak sprake van uitstroom naar inactiviteit of andere uitkeringen. Dat geldt voor de Buzinezzclub-programma's in zowel de gemeenten Rotterdam en Utrecht als Eindhoven.

Figuur S.1 Deelnemers aan de Buzinezzclub stromen vaker uit naar werk en onderwijs

Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Cijfers zijn gebaseerd op een Kaplan-Meier schatting van de cumulatieve duur tot uitstroom. Hierin zijn microgegevens van 1.000 deelnemers aan de Buzinezzclub verwerkt. De benchmarktool op basis van CBS Microdata is gebruikt voor het berekenen van de cumulatieve duur tot uitstroom van met de deelnemers vergelijkbare jongeren.

Kanttekeningen

Er zijn drie kanttekeningen te plaatsen bij deze impactmeting. Ten eerste zijn in deze benchmark registratiegegevens van de Buzinezzclub zelf vergeleken met registratiegegevens van het CBS. Het is mogelijk dat de meetwijze verschilt tussen beide databronnen, waardoor de uitkomsten niet geheel vergelijkbaar zijn. Ten tweede ontbreekt er informatie over de duurzaamheid van uitstroom. Hierdoor is het niet mogelijk om een compleet beeld te geven van de impact van het Buzinezzclub-programma. Tot slot is er in deze impactmeting geen absoluut zuivere controlegroep gebruikt. Met deze beperkingen in gedachte geeft deze impactmeting al een goed eerste beeld van de impact van de Buzinezzclub op het terrein van re-integratie richting de arbeidsmarkt en het onderwijs.

Vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek kan zich richten op het in kaart brengen van de brede maatschappelijke opbrengsten van re-integratiedienstverlening. Dit omvat niet alleen de effecten op loopbaanontwikkeling, zoals de duurzaamheid van uitstroom en inkomensgroei, maar ook andere maatschappelijke opbrengsten, zoals een mogelijke afname van criminaliteit en zorgkosten. De benodigde data voor dit vervolgonderzoek zijn grotendeels beschikbaar in de CBS Microdata. Echter mag deze data niet worden gebruikt om de meerwaarde van alleen de Buzinezzclub te evalueren. Dit omdat het gaat om één marktpartij, waarvan onthulling (bekenmaking) onvermijdelijk zou zijn. Het is voor gemeenten wel mogelijk om een gespecialiseerd onderzoeksbureau opdracht te geven om onafhankelijk onderzoek uit te voeren naar de brede maatschappelijke opbrengsten van de re-integratiediensten waarvoor zij verantwoordelijk zijn.

Inhoudsopgave

Samenvatting		i	
1	Inleiding	1	
	1.1	Impactmeting	1
	1.2	Data	1
	1.3	Methode	2
	1.4	Leeswijzer	2
2	Verandertheorie Buzinezzclub	3	
	2.1	Input	3
	2.2	Activiteiten	3
	2.3	Output	6
	2.4	Outcome	8
	2.5	Impact	10
3	Impact van de Buzinezzclub	11	
	3.1	Rotterdam	11
	3.2	Utrecht	13
	3.3	Eindhoven	15
4	Conclusie en discussie	18	
Referenties		20	
Bijlage A	Technische toelichting benchmarktool	21	
Bijlage B	Impactmeting Buzinezzclub	26	
	B.1	Databewerking Buzinezzclub	26
	B.2	Impactmeting	26

1 Inleiding

Dit rapport bevat een impactmeting van het Buzinezzclub-programma in de gemeenten Eindhoven, Rotterdam en Utrecht. De focus ligt op de impact op uitstroom uit de bijstand richting betaald werk of een opleiding.

Sinds 2009 begeleidt de Buzinezzclub jongeren aan de onderkant van de arbeidsmarkt naar een opleiding, werk of een eigen onderneming. Dit doet de Buzinezzclub via een intensief en persoonlijk programma voor jongeren bestaande uit een groepstraject met trainingen, een individueel traject onder persoonlijke begeleiding van een coach uit de praktijk en netwerkactiviteiten. Alle soorten jongeren kunnen meedoen, ongeacht hun werk- of opleidingsstatus, met of zonder uitkering, schooluitvallers, ex-gedetineerden en werkende armen. De missie van de Buzinezzclub is om iedereen een succesvolle en duurzame carrière te bieden, waarbij deelnemers 'member' voor het leven zijn.

De Buzinezzclub streeft naar een schielsprong, met als doel het aantal nieuwe members te verhogen van 500 per jaar in 2020 naar 5.000 vanaf 2026, met focus op de driehoek Amsterdam-Rotterdam-Eindhoven. Hierdoor kan de Buzinezzclub meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden en hen ondersteunen in het mogelijk maken van een duurzame carrière. De Buzinezzclub ontvangt ondersteuning en financiering van de Goldschmeding Foundation om de opschaling te realiseren.

1.1 Impactmeting

Om de begeleiding en ondersteuning zo effectief mogelijk in te richten, is het van belang om nauwkeurig in kaart te brengen wat de impact van het programma van de Buzinezzclub is. Onderdeel van de opschaling is daarom het opzetten van een nauwkeurig impactprogramma. Dit zorgt voor transparantie en stelt de Buzinezzclub in staat om te leren en te sturen op de impact.

SEO Economisch Onderzoek heeft in opdracht van de Buzinezzclub een impactmeting uitgevoerd. Hierbij ligt de focus op de impact van Buzinezzclub-programma's gericht op jongeren uit de bijstand in de gemeenten Rotterdam, Utrecht en Eindhoven. De Buzinezzclub begeleidt ook andere groepen jongeren met een kwetsbare arbeidsmarktpositie, die niet in de bijstand verblijven. Deze impactmeting beperkt zich echter tot de doelgroep in de bijstand. De focus van de impactmeting ligt op de volgende aspecten van re-integratie:

- De frequentie van uitstroom naar werk en opleiding vanuit de uitkering (stromen deelnemers vaker uit?);
- De duur tot uitstroom naar werk en opleiding vanuit de uitkering (stromen deelnemers sneller uit?);
- De richting van uitstroom uit de uitkering (waarheen stromen de deelnemers uit?).

1.2 Data

Voor de impactmeting is data verzameld over deelnemers aan de Buzinezzclub en andere jongeren in de bijstand. De Buzinezzclub heeft informatie verstrekt over jongeren in de bijstand die zij sinds 2013 hebben begeleid. Specifiek gaat het om deelnemers uit de gemeenten Eindhoven, Rotterdam en Utrecht. Daarnaast zijn aanvullende gegevens verzameld uit de CBS Microdata over alle jongeren in de bijstand in de gemeenten Eindhoven, Rotterdam en Utrecht. De gegevens over alle jongeren uit de CBS Microdata vormen de benchmark om de impact van de

Buzinezzclub te kunnen vaststellen. Zowel de CBS Microdata als de databestanden van de Buzinezzclub zelf bevatten informatie over het moment van in- en uitstroom uit de bijstand, de duur van de bijstandsperiode en de positie waar jongeren naartoe zijn gegaan na uitstroom. Verder is informatie gebruikt over de samenstelling van het deelnemersbestand (naar bijvoorbeeld leeftijd, opleiding geslacht).

1.3 Methode

Om de prestaties van de Buzinezzclub te meten, zijn de re-integratieprestaties van deelnemers aan de Buzinezzclub afgezet tegen die van alle soortgelijke jongeren in soortgelijke omstandigheden (vanaf nu: vergelijkbare jongeren). Vergelijkbare jongeren zijn geselecteerd op basis van kenmerken, waaronder woongemeente, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en huishoudsamenstelling en de conjuncturele situatie waar zij mee te maken hebben gedurende hun bijstandsperiode. Voor de impactmeting is gebruikgemaakt van de benchmarktool die SEO heeft ontwikkeld voor gemeenten en re-integratiebedrijven. De benchmarktool biedt gedetailleerde informatie over de duur tot uitstroom, de uitstroomrichting en de duurzaamheid van uitstroom voor verschillende groepen jongeren in de bijstand (zie Bijlage A voor een toelichting). Dat maakt het mogelijk om de re-integratie van deelnemers aan de Buzinezzclub te benchmarken met vergelijkbare jongeren in de bijstand, die (grotendeels) niet hebben deelgenomen aan het re-integratietraject van de Buzinezzclub. Bij deze vergelijking heeft geen directe koppeling plaatsgevonden tussen gegevens van de Buzinezzclub en CBS Microdata, alleen uitkomstmaten zijn vergeleken. Meer informatie over de benchmarktool en de impactmeting is te vinden in Bijlage A en Bijlage B.

1.4 Leeswijzer

De indeling van het rapport is als volgt. Hoofdstuk 2 presenteert de verandertheorie van het Buzinezzclub-programma. Deze verandertheorie verschaft inzicht in de beoogde effecten van het Buzinezzclub-programma op het gedrag, de houding en de vaardigheden van deelnemers. Daarnaast belicht de verandertheorie hoe deze veranderingen onder de deelnemers bijdragen aan de overkoepelende doelstellingen van het Buzinezzclub-programma (werkzame bestanddelen), met name op het gebied van duurzame re-integratie op de arbeidsmarkt. Het expliciet maken van gedragsveranderingen en doelstellingen maakt het mogelijk om de impact van de Buzinezzclub te beoordelen en inzicht te bieden in de verklaring voor het (al dan niet) behalen van de doelstellingen. Hoofdstuk 3 toetst vervolgens de verandertheorie middels een impactmeting van het Buzinezzclub-programma. Hierbij ligt de focus op de impact op re-integratie in de arbeidsmarkt en in het onderwijssysteem. Tot slot bevat hoofdstuk 4 een conclusie waarin de bevindingen zijn samengebracht.

2 Verandertheorie Buzinezzclub

De Buzinezzclub biedt een intensief en persoonlijk re-integratieprogramma. Met het programma beoogt de Buzinezzclub invloed uit te oefenen op de kennis en vaardigheden, het zelfvertrouwen en de zelfkennis van deelnemers, waardoor zij beter in staat zijn te participeren op de arbeidsmarkt.

Figuur 2.1 biedt een schematisch overzicht van de verandertheorie van de Buzinezzclub.¹ De losse onderdelen van de verandertheorie zijn hieronder toegelicht: de input, activiteiten, output, outcome en impact. De pijlen tussen de onderdelen geven aan hoe de onderdelen met elkaar zijn verbonden, en wat de oorzaak-gevolgrelaties zijn. Daarbij spelen contextuele factoren, zoals de conjunctuur en werkloosheid, een rol in de mate waarin de input en het programma van de Buzinezzclub zich vertalen naar output en outcomes. Daarnaast spelen mogelijk ook individuele factoren een rol bij de mogelijkheden om uit te stromen uit de uitkering, zoals geslacht, leeftijd, discriminatie en deels de gezondheid en het opleidingsniveau van members. De Buzinezzclub heeft beperkt (tot geen) invloed op deze factoren.

2.1 Input

De input bestaat uit de inzet van personele, materiële en kwalitatieve middelen die de basis vormen voor het uitvoeren van de activiteiten. In het geval van de Buzinezzclub gaat het hier voornamelijk om de 25 betaalde trainers, vestigingsmanagers, het algemene management (waaronder directeur, operationeel manager, communicatiemanager, teamcoach en kwaliteit/financiële manager) en honderden vrijwillige coaches. Daarnaast beschikt de Buzinezzclub over locaties in de regio's Rotterdam, Utrecht, Eindhoven en Schiedam. Deze locaties liggen vaak centraal in de stad in een verzamel pand met andere sociale partijen en ondernemingen. Dit biedt een omgeving waarin members kunnen leren en waar veel kennisuitwisseling plaatsvindt. De financiering van de Buzinezzclub vindt plaats via gemeenten, lokale partners en fondsen. Overige inputs zijn meer kwalitatief van aard en bestaan uit het netwerk van de Buzinezzclub, verschillende partnerships en de visie en organisatiecultuur.

2.2 Activiteiten

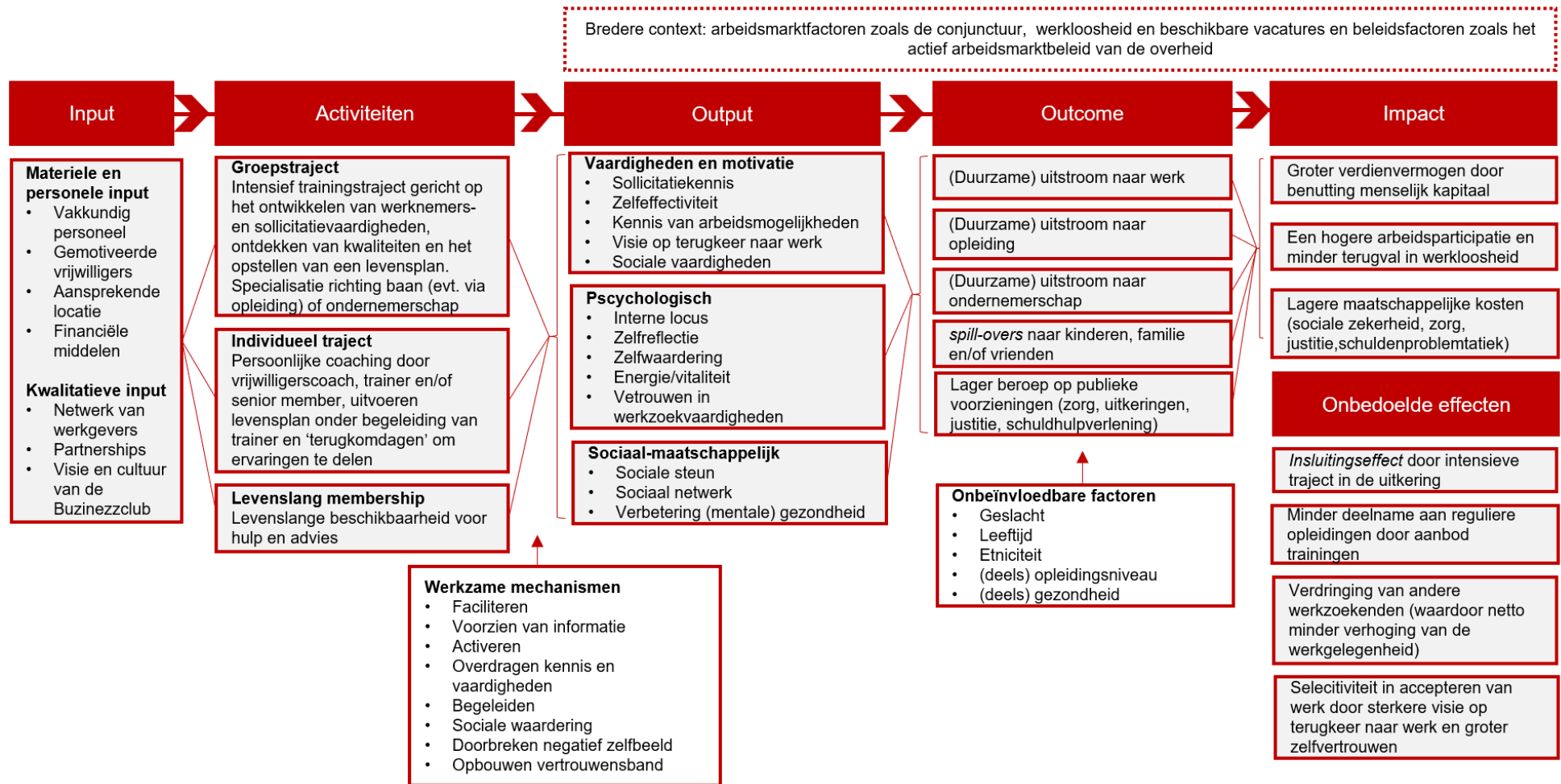
Het programma dat de Buzinezzclub aanbiedt bestaat uit een aantal onderdelen, zoals trainingen en workshops, persoonlijke coachinggesprekken, stages en begeleiding op het werk. Members van de club doorlopen het onderstaande traject in chronologische volgorde

1. Intake

Na een doorverwijzing van de gemeente of hulpverlener gaat de member op intake bij de Buzinezzclub. Een medewerker van de Buzinezzclub stelt vast of de kandidaat voldoet aan het aanmeldprofiel van de Buzinezzclub en bespreekt vervolgens de persoonlijke doelen van de member. De Buzinezzclub bepaalt op basis van dit gesprek of de kandidaat mag deelnemen aan het programma. In de praktijk wordt vrijwel iedere kandidaat toegelaten.

¹ Voor het opstellen van de verandertheorie is geput uit een literatuurstudie, documentanalyse en gesprekken met de Buzinezzclub.

Figuur 2.1 Verandertheorie Buzinezzclub

2. Groepstraject

Na de intake start een groepstraject waarin 20 tot 40 members gedurende 16 weken vier dagen per week diverse trainingen volgen. De eerste weken zijn gericht op het verkrijgen van zelfinzicht, waarin de members onder begeleiding van de trainers uitzoeken wat hen intrinsiek motiveert en waar hun kwaliteiten liggen. Op basis hiervan wordt een levensplan opgesteld.

Members kunnen vervolgens specialiseren richting werknemerschap (eventueel via een opleiding) of ondernemerschap. Het programma voor werknemerschap richt zich op het aanleren van vaardigheden op het gebied van communicatie, presenteren, pitchen, solliciteren, (persoonlijk) leiderschap en budgetteren. Daarbij is er aandacht voor netwerken (door bijv. een carrièrebeurs/netwerkevenement te bezoeken) en bewustwording over leefstijl en levenswijsheden. Het programma voor ondernemerschap richt zich op het doen van marktonderzoek, het schrijven van een bedrijfsplan, financiering en marketing. Ondernemers nemen ook vaak deel aan het werknemerstraject voor als het niet lukt om een onderneming van de grond te krijgen.

Voornamelijk trainers van de Buzinezzclub verzorgen de trainingen. Verder vraagt de Buzinezzclub ook betaalde workshopleiders of vrijwilligers uit de praktijk om de jongeren iets over een specifiek thema te leren. Daarbij betreft de Buzinezzclub senior members die als rolmodellen fungeren in het programma. De exacte invulling van de trainingen hangt af van de samenstelling en behoeften van de groep deelnemers.

3. Voortgangsgesprekken

Na het groepstraject gaan de members zelfstandig aan de slag. In deze periode organiseert de Buzinezzclub nog wel 'terugkomdagen' waarop de members langskomen om hun voortgang te bespreken met de trainers. Dit is een voorwaarde om de uitkering te blijven ontvangen. Coaches helpen met advies en het vinden van baaningen.

4. Individueel traject

Na of tijdens het groepstraject (afhankelijk van de individuele situatie) koppelt de Buzinezzclub de members aan een vrijwillige coach die hen gedurende 2,5 tot 3 jaar begeleid. Deze coaches zijn professionals uit het bedrijfsleven die achter de missie en visie van de Buzinezzclub staan. Het coachingstraject begint met het opstellen van een Plan van Aanpak in samenspraak met de member, trainer en coach.

5. Levenslang membership

De Buzinezzclub blijft altijd bereikbaar voor hulp en advies en organiseert regelmatig festiviteiten. Hiermee creëert de Buzinezzclub een gemeenschap waardoor jongeren ook na het traject betrokken blijven. Er zijn geen formele afspraken verbonden aan dit deel van het programma. De Buzinezzclub is dit aan het standaardiseren en codificeren. Dit betreft nu vooral maatwerk.

Figuur 2.2 geeft de standaardtijdlijn van het programma weer. Er is echter ruimte voor flexibiliteit binnen het programma. Zo kan de intensiteit al meer verschuiven naar één-op-één coaching voor afronding van het groepstraject. Gedurende de eerste 26 weken behoudt de member zijn uitkering en krijgt de member vrijstelling van de sollicitatieplicht in de bijstand.

Figuur 2.2 Tijdslijn van het programma van de Buzinezzclub

Bron: Ten Brink (2018)

2.3 Output

De output in een verandertheorie bestaat uit de directe opbrengsten van de activiteiten. Het gaat om veranderingen die optreden als direct resultaat van de interventies. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om verbeteringen in de arbeidsmarktpositie door veranderingen in vaardigheden, houding en het gedrag van werkzoekenden. Daarnaast spelen ook sociaal-maatschappelijke factoren een rol, zoals het vergroten van het sociale netwerk en het creëren van een vangnet voor ondersteuning bij problemen.² Tegelijkertijd zijn er ook ander beïnvloedbare factoren van belang voor de werkhervatting van deelnemers die de Buzinezzclub niet of maar beperkt kan beïnvloeden, zoals leeftijd, discriminatie en de beschikbaarheid aan banen binnen iemands beroepenveld en regio.

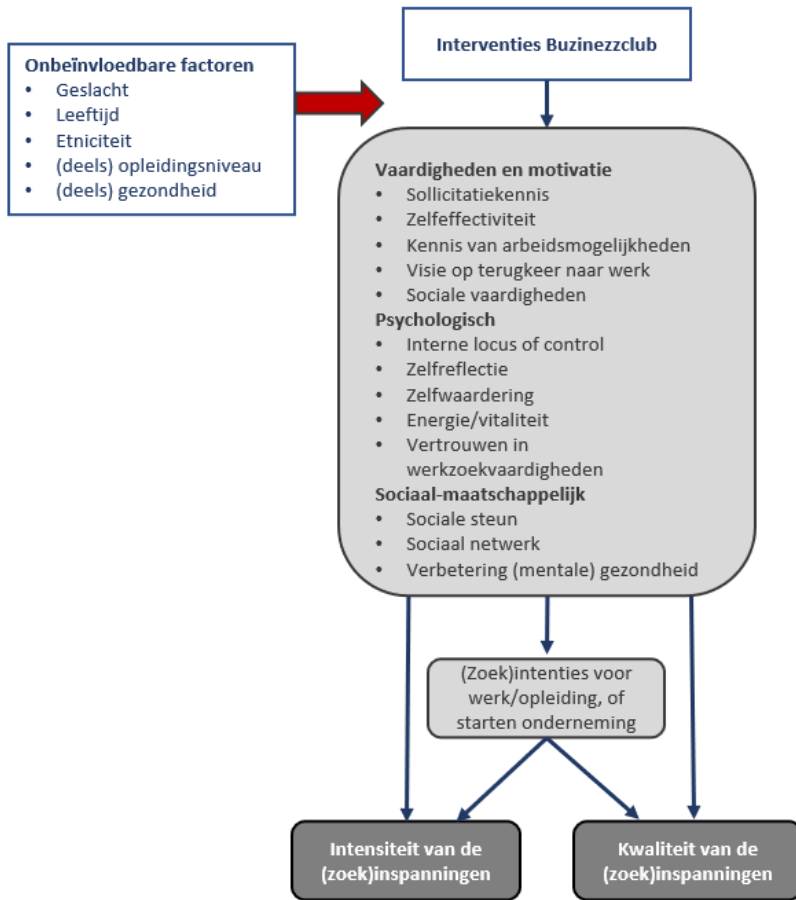
In het geval van de Buzinezzclub is het van belang om beïnvloedbare factoren in kaart te brengen die de kwaliteit en intensiteit van het werkzoekgedrag vergroten.³ Figuur 2.3 biedt een overzicht. De interventies van de Buzinezzclub oefenen allereerst invloed uit op de vaardigheden en motivatie van werkzoekenden. Dat omvat zowel de kennis over sollicitatiemethoden, opleidingsmogelijkheden of het ondernemerschap als het vertrouwen in de eigen vaardigheden. Daarnaast richten de interventies zich ook op meer psychologische aspecten als zelfwaardering, een interne locus of control en zelfreflectie op eigen talent en gewenste toekomst. Daarbij zorgt de nauwe samenwerking met het bedrijfsleven voor een uitbreiding van het sociale netwerk van de jongeren.

Vaardigheden, motivatie en psychologische aspecten zijn belangrijke voorwaarden voor mensen om überhaupt in beweging te komen. Kunnen en willen zijn uiteindelijk de essentiële factoren om iets tot stand te brengen, of het nu gaat om het zoeken en vinden van werk, het beginnen van een opleiding of het starten als ondernemer. Deze (zoek)intenties dienen zich uiteindelijk te vertalen in (zoek)inspanningen, met onderscheid tussen (1) de kwaliteit van de inspanningen (gebeurt dat wel op de juiste manier?) en (2) de intensiteit van de inspanningen (gebeurt dat wel voldoende?). Samen leidt dat tot daadwerkelijke acties als het versturen van sollicitaties voor een baan of opleiding, of het starten van een onderneming. Box 2.1 geeft een overzicht van bestaand onderzoek naar de output van de Buzinezzclub.

² Om in kaart te brengen welke veranderingen relevant zijn voor de kansen op de arbeidsmarkt, wordt gebruik gemaakt van het model van Van Hooft en Van den Hee (2017). Dit model richt zich specifiek op factoren die de kans op werkhervatting vergroten. Dit model is bewerkt om het toepasbaar te maken op de interventies van de Buzinezzclub (zie Figuur 2.3).

³ Een veronderstelling is dat dezelfde factoren van invloed zijn op het zoeken van een opleiding of het starten van een onderneming.

Figuur 2.3 Output van de interventies van de Buzinezzclub

Bron: Van Hooft & Van Hee (2017), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Box 2.1 Directe output van interventies van de Buzinezzclub zoals ervaren door members en trainers

Er is eerder onderzoek gedaan naar de directe opbrengsten van de interventies van de Buzinezzclub. Zo brengt Ten Brink (2018) in kaart welke factoren volgens members van belang zijn in het versterken van hun arbeidsmarktpositie. Ten Brink vindt voornamelijk dat factoren als de persoonlijke aandacht van coaches en trainers en de ruimte en tijd die members krijgen om na te denken over wat zij zelf willen bereiken in hun carrière van belang zijn. Onderzoek van de Universiteit Utrecht (2019) laat zien dat members gedurende de interventie een toename in hun eigenwaarde ervaren. Ook blijkt dat members iets meer nadruk op zichzelf leggen (interne locus) en een breder sociaal netwerk opbouwen. Een opmerkelijke bevinding is dat de ervaringen van de members sterk beïnvloed worden door de groepsdynamiek. Het gedrag van enkele members blijkt van cruciaal belang te zijn voor de ervaring van individuele members - en daarmee mogelijk voor de effectiviteit van de interventies.

Uit de gesprekken die SEO heeft gevoerd met de trainers en vestigingsmanagers komt eenzelfde beeld naar voren. Door jongeren zich bewust te laten worden van hun eigen kwaliteit en drijfveren, zien de trainers een toename in het zelfvertrouwen en de zelfwaardering ontstaan. Daarbij ligt de nadruk van de trainingen op de eigen verantwoordelijkheid van de jongeren, waardoor de jongeren pro-actiever worden en gaan handelen vanuit hun eigen intrinsieke motivatie. Dit leidt volgens de trainers tot een duurzamere uitstroom. Ook de trainers geven aan dat het sociale aspect erg belangrijk is. Door de aanhoudende steun van de trainers hebben de jongeren een vangnet om op terug te vallen en door het werken in een groep vinden de jongeren ook steun en hulp bij elkaar. Daarnaast leren de jongeren concrete vaardigheden en competenties, waarbij o.a. discipline, communicatie, financiële huishouding, brieven schrijven, gedrag op de werkvloer en zelfreflectie zijn genoemd.

2.4 Outcome

De outcome geeft weer of de resultaten verbonden zijn aan het behalen van de beoogde algemene doelstellingen en gaat dus over de effectiviteit van de interventies. Om een beeld te krijgen van de mogelijke effectiviteit van de interventies van de Buzinezzclub, is geput uit literatuur over *active labour market policies* (actief arbeidsmarktbeleid). Dit is een paraplueterm voor arbeidsmarktbeleid dat zich richt op het ondersteunen van werkzoekenden bij het vinden van werk. Het programma van de Buzinezzclub kan gecategoriseerd worden als een combinatie van (1) begeleiding en bemiddeling in het zoeken naar een baan of opleiding en (2) het volgen van trainingen gericht op het ontwikkelen van vaardigheden. Volgens Caliendo en Schmidl (2016) zijn dit de meest voorkomende vormen van actief arbeidsmarktbeleid in Europa. Er is dan ook voldoende evaluatieonderzoek beschikbaar over de algemene effectiviteit van deze interventies en de voorwaarden waaronder de interventies effectief zijn. Op basis van een koppeling van de literatuur aan de interventies van de Buzinezzclub, is onderscheid gemaakt naar de volgende outcomes: (i) (duurzame) uitstroom naar werk (opleiding of ondernemerschap) (ii) doorgroeien naar substantieel werk en (iii) lager beroep op publieke voorzieningen (zoals uitkeringen, zorg, justitie en schuldhulpverlening).

(Duurzame) uitstroom naar werk

De interventies van de Buzinezzclub dragen naar verwachting bij aan een hogere arbeidsparticipatie via een snellere en duurzamere uitstroom naar werk. De verschillende onderdelen van het programma van de Buzinezzclub dragen hier om verschillende redenen aan bij.

Trainingen gericht op het ontwikkelen van vaardigheden

Onderzoek naar de effectiviteit van intensieve training levert gemengde resultaten op.⁴ Op korte termijn werkt het volgen van intensieve training slechts vertragend op de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt – het zogenoemde insluitingseffect. Zelfs als de training de kans op werk vergroot, duurt het een tijd voor het initiële insluitingseffect is ingelopen. Op de langere termijn (twee à drie jaar) is het effect van intensieve training gunstiger dan op de korte termijn. Als scholing wordt ingezet voor jongeren, moet naast het insluitingseffect rekening worden gehouden met een negatief effect op deelname aan reguliere opleidingen.⁵ Omdat bij intensieve training het insluitingseffect zo'n belangrijke rol speelt, is het vooral effectief bij mensen met een grote kans op langdurige werkloosheid. Alleen dan weegt de vergroting van de vaardigheden en kennis op tegen het insluitingseffect.⁶ Aangezien de Buzinezzclub zich richt op jongeren met een grote kans op langdurige werkloosheid, zorgt het intensieve trainingsprogramma naar verwachting voor een hogere arbeidsparticipatie (en lagere uitkeringsafhankelijkheid) op de lange termijn.

Begeleiding en bemiddeling in het zoeken naar werk

De begeleiding en bemiddeling naar werk vindt bij de Buzinezzclub veelal plaats middels individuele face-to-facegesprekken met een trainer of coach. Dit blijkt een effectieve vorm van begeleiding te zijn. Maatwerk en persoonlijke aandacht motiveren om werk te maken van re-integratie. Zo vinden De Koning et al. (2015) dat het voeren van individuele face-to-facegesprekken zorgt voor een stijging van 2,4 procent in de uitstroom naar werk binnen één jaar na start van de uitkering. Het effect is niet groot, maar groter dan de effecten van

⁴ Zie Caliendo en Schmidl, 2016; Card et al., 2010; Card et al., 2015; Kluge, 2010; Lammers et al., 2013.

⁵ Zie Caliendo en Schmidl, 2016

Zie Card et al. 2010, Card et al. 2015, Kluge 2010. Wanneer de kans op werkherleving klein is, dan is het insluitingseffect ook klein aangezien de deelnemer zonder deelname aan scholing of training naar verwachting ook niet snel werk zal vinden. In dat geval is het effectief om ondersteuning te bieden die op langere termijn effect heeft en op korte termijn mensen niet noodzakelijk weerhoudt van werkherleving.

onlinedienstverlening en door de geringe kosten is de begeleiding wel kosteneffectief. Ook Heyma en Van der Werff (2014) vinden een positief effect van extra gesprekken. Vooral de eerste paar persoonlijke gesprekken vergroten de werkhervattingskans. Met ieder gesprek stijgt de werkhervattingskans, maar de meeropbrengst (en daarmee de kosteneffectiviteit) neemt wel af met het aantal gesprekken. Al met al is de verwachting dat de individuele coaching van jongeren bij de Buzinezzclub effectief is.

Lager beroep op publieke voorzieningen

De hogere arbeidsparticipatie brengt - naast een vermindering in uitkeringslasten en verhoging van belastinginkomsten - ook andere maatschappelijke voordelen met zich mee. Ten eerste dalen de zorgkosten. Zo blijkt uit onderzoek van TNO (2019) dat werkenden minder zorgkosten hebben dan degenen die niet participeren op de arbeidsmarkt. De programma's van de Buzinezzclub leiden daarom indirect tot gezondheidswinst en een besparing op zorgkosten voor de overheid. Ten tweede dalen de aan criminaliteit gerelateerde kosten van werkloosheid (in termen van materiële schade en juridische kosten). Levitt (2004) heeft berekend dat bij een 1 procentpunt daling van de werkloosheid, de maatschappelijke kosten voor schade en juridische kosten dalen met 1 procent. Hiermee samenhangend kan re-integratie leiden tot een verhoogde sociale cohesie in diverse wijken. Ten derde kan sprake zijn van *spillover effecten*: mensen in de omgeving van de member kunnen leren van de opgedane kennis en ervaring van de member. Dit kan zowel leiden tot een vermindering in uitkeringslasten als een vermindering in criminaliteit en zorgkosten van naasten.

Doorgroeien naar substantieel werk

Naast een hogere arbeidsparticipatie beoogt de Buzinezzclub bij te dragen aan het vinden van substantieel werk. Dit kan gedefinieerd worden als werk voor minimaal drie dagen per week, exclusief uitzend- en oproepcontracten en met een salaris van minimaal (100 procent van) het minimumuurloon.⁷ Doordat de Buzinezzclub de tijd neemt om met de member uit te zoeken wat hij of zij wil en kan, en niet direct op zoek gaat naar werk voor de member, mag verwacht worden dat members vaker substantieel werk vinden dan anderen. Hiervoor is echter beperkt bewijs vanuit eerder onderzoek naar re-integratietrajecten. Lammers et al. (2013) laten bijvoorbeeld zien dat het volgen van een re-integratietraject vrijwel geen verandering brengt in de kans dat het uurloon ten minste 90 procent is van het oude uurloon (voor instroom in de bijstand). Het uurloon is zelfs veelal lager dan het oude uurloon. Enerzijds doordat het insluitingseffect ervoor zorgt dat mensen die langer werkloos zijn minder hoge eisen (mogen) stellen aan werk en anderzijds doordat werkzoekenden zich door het re-integratietraject kunnen gaan oriënteren op andere functies waarvoor ze nog niet de juiste kwalificaties hebben. Hierdoor moeten ze zeker in de beginfase genoeg nemen met een lager loon.

Box 2.2 Effectiviteit van interventies van de Buzinezzclub

Er is eerder onderzoek gedaan naar de outcomes van de interventies van de Buzinezzclub. Zo blijkt uit een rapportage van Ernst & Young (2021) dat 56,5 procent van de instroom in Utrecht sinds 2015 positief is uitgestroomd uit de uitkering. Er ontbreekt echter een (goede) controlegroep. Hierdoor is onduidelijk wanneer de jongeren zouden zijn uitgestroomd zonder ondersteuning van de Buzinezzclub. Deloitte (2023) berekent dat deelnemers aan de Buzinezzclub in een periode van drie jaar na instroom korter in de uitkering verblijven dan gemiddeld in de bijstand. Dit levert gemeenten over drie jaar een besparing op van 3,5 miljoen euro met 245 deelnemers (inclusief Werkclub-deelnemers). Deloitte (2018) kijkt specifiek naar de duurzaamheid van de uitstroom. Uit de analyse blijkt dat 14 procent van de jongeren op enig moment terugvalt in de uitkering. Dit is lager dan het landelijke gemiddelde van 22 procent, wat suggereert dat de interventies van de Buzinezzclub leiden tot een duurzamere uitstroom dan standaard re-integratietrajecten. Er is echter niet gecorrigeerd voor verschillen in de samenstelling van het deelnemersbestand van de Buzinezzclub en voor andere mogelijke verklaringen in de verschillen in uitstroomkans. Hierdoor is het onderzoek vooral beschrijvend van aard. SEO (2017) laat zien dat 25 procent van de members die een opleiding gaan volgen uiteindelijk doorstroomt naar het hbo.

⁷ Dit is onder andere zo gedefinieerd in Bisschop et al. (2020).

2.5 Impact

De impact van de interventies van de Buzinezzclub op maatschappelijk niveau is drieledig. Ten eerste zorgen de interventies van de Buzinezzclub voor een hogere arbeidsparticipatie onder jongeren. Dit betreft niet alleen een snellere werkhervatting, maar ook een duurzamere werkhervatting. Ten tweede draagt de Buzinezzclub bij aan een hogere benutting van het maatschappelijk arbeidspotentieel. Hierbij spelen de inspanningen om jongeren aan het werk of studeren te krijgen en vervolgens door te laten groeien naar een substantiële baan een grote rol. Ten derde leidt de hogere en duurzame werkhervatting tot een verlaging in maatschappelijke kosten aan zorg, criminaliteit, uitkeringslasten, armoede en schulden. Hoe groot deze impact is, moet in de praktijk blijken en vergt nauwkeurig empirisch onderzoek.

3 Impact van de Buzinezzclub

Jongeren die deelnemen aan de Buzinezzclub, stromen uiteindelijk vaker uit naar werk of onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Ook is er uiteindelijk minder vaak sprake van uitstroom naar inactiviteit of andere uitkeringen.

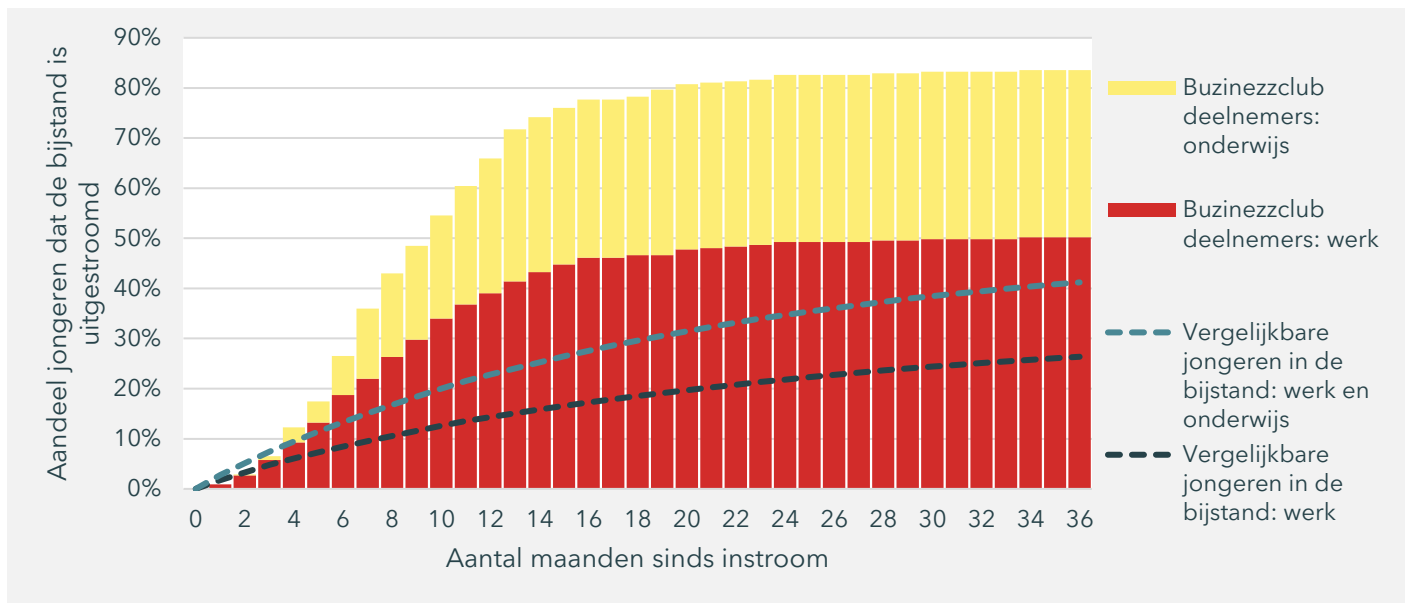
Dit hoofdstuk biedt inzicht in de impact van de Buzinezzclub op de re-integratie van members. Hierbij ligt de focus op members die tussen 2013 en 2022 zijn ingestroomd bij de Buzinezzclub, en afkomstig zijn uit de bijstand in de gemeenten Rotterdam, Utrecht en Eindhoven. De impactmeting richt zich op twee aspecten van hun re-integratie: de duur totdat zij uitstromen en de richting waarin zij uitstromen. Members kunnen succesvol uitstromen naar werk (als werknemer of ondernemer) of een opleiding, maar ook niet-succesvol uitstromen naar inactiviteit of een andere uitkeringsvorm. De re-integratie van members wordt vervolgens afgezet tegen de re-integratie van vergelijkbare jongeren in de bijstand. Dit zijn jongeren die qua leeftijd, opleidingsniveau, geslacht, woongemeente en instroommoment in de bijstand zeer vergelijkbaar zijn met de members van de Buzinezzclub, en daarom een nuttige benchmark vormen om members mee te vergelijken. Op basis van de vergelijking wordt duidelijk of members sneller, vaker en succesvoller uitstromen dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Dit geeft inzicht in de impact van de Buzinezzclub.

3.1 Rotterdam

Members in Rotterdam stromen in de eerste drie maanden iets minder vaak uit naar werk en onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Dat blijkt uit Figuur 3.1, waarin het uitstroomverloop van deelnemers aan de Buzinezzclub (balkjes) is afgezet tegen alle vergelijkbare jongeren in de bijstand in Rotterdam (stippellijn). Een mogelijke verklaring voor de lagere uitstroom in de beginfase ligt in het intensieve traject van de Buzinezzclub: op korte termijn kan dat vertragend werken op de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt – het zogenoemde insluitingseffect. Andere jongeren in de bijstand, die een kortdurend of helemaal geen re-integratietraject volgen, hebben meer tijd om naar werk te zoeken en zullen daarom in de beginfase vaker uitstromen.

Op termijn stromen members vaker uit naar werk en onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. De achterstand in uitstroom die de Buzinezzclub in de eerste paar maanden opbouwt tijdens het intensieve trainings- en begeleidingstraject, wordt al snel ruimschoots ingehaald. Vanaf de vierde maand overstijgen de re-integratieprestaties van members die van vergelijkbare jongeren in de bijstand. Zo is twee jaar na instroom in het Buzinezzclub-programma ongeveer de helft (49 procent) van de members uitgestroomd naar werk en ongeveer een derde (33 procent) naar het onderwijs. Ter vergelijking: onder alle vergelijkbare jongeren in de bijstand is de uitstroom na twee jaar een stuk lager met een vierde (22 procent) naar werk en een achtste (13 procent) naar onderwijs. Op de wat langere termijn lijkt het intensieve traject van de Buzinezzclub haar vruchten af te werpen en te zorgen voor meer uitstroom naar werk en opleiding. Dat kan komen door de ontwikkeling die members doormaken in termen van kennis en vaardigheden, zelfvertrouwen en zelfkennis, waardoor zij beter in staat zijn te participeren op de arbeidsmarkt of een opleiding te beginnen.

Figuur 3.1 Op termijn stromen members van de Buzinezzclub in Rotterdam vaker uit naar werk en onderwijs dan andere vergelijkbare jongeren in de bijstand in Rotterdam

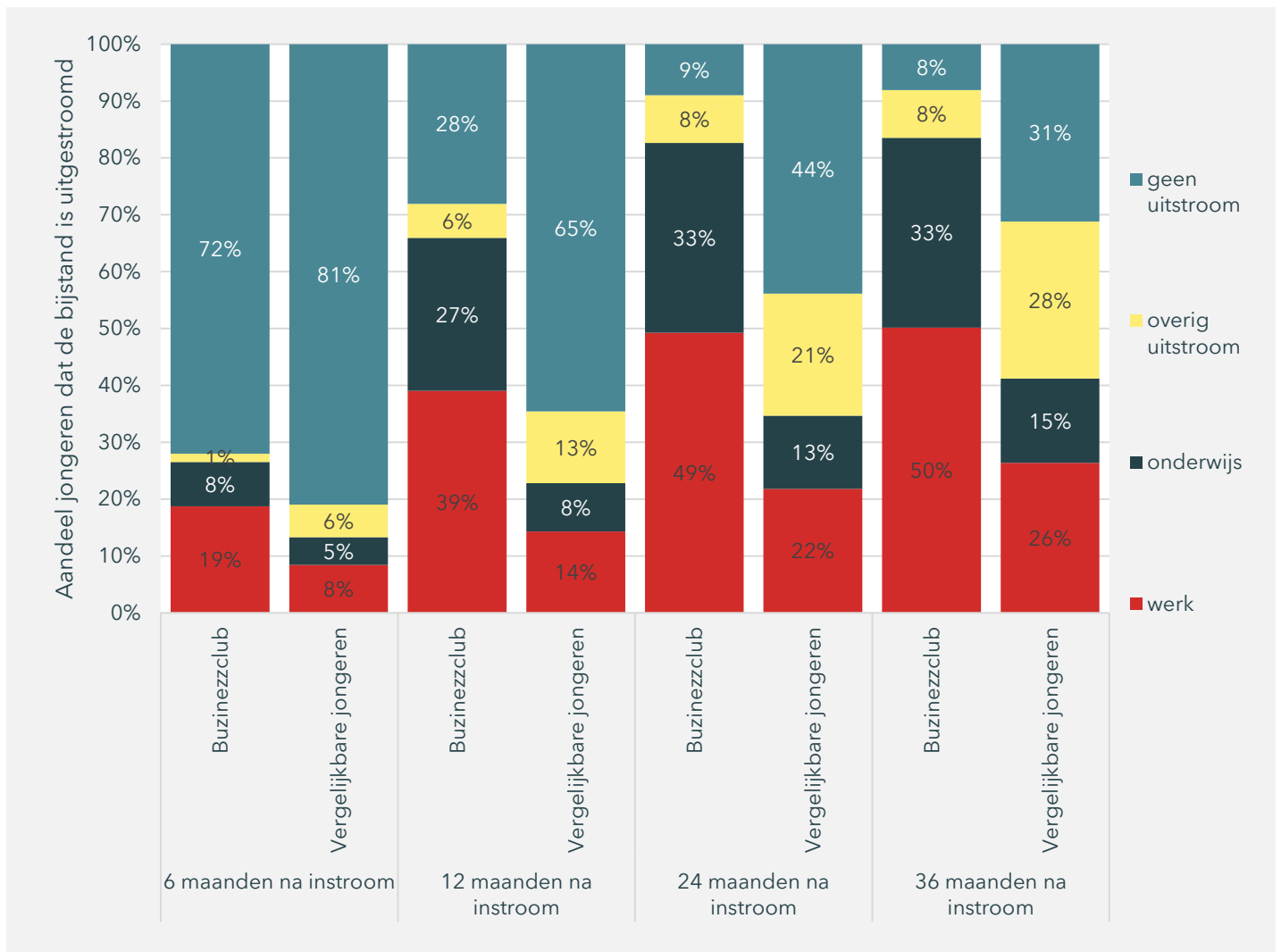

Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Cijfers zijn gebaseerd op een Kaplan-Meier schatting van de cumulatieve duur tot uitstroom. Hierin zijn microgegevens van 665 deelnemers aan de Buzinezzclub Rotterdam verwerkt.

Ook valt op dat members in Rotterdam naar verhouding minder vaak niet-succesvol uitstromen, bijvoorbeeld naar inactiviteit of andere uitkeringen. Figuur 3.2 laat bijvoorbeeld zien dat 24 maanden na instroom 8 procent van de members in Rotterdam niet-succesvol is uitgestroomd, terwijl dit bij vergelijkbare jongeren in de bijstand 21 procent is. Dat kan komen doordat de Buzinezzclub werkt met contra-indicaties, waardoor jongeren die zware zorg nodig hebben worden afgewezen. Zij stromen op den duur vaker uit naar andere uitkeringen, zoals arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het is echter ook mogelijk dat de Buzinezzclub beter in staat is om jongeren te activeren en te stimuleren om deel te nemen aan de arbeidsmarkt of het onderwijs, waardoor de uitval naar inactiviteit kleiner is.

Figuur 3.2 Members van de Buzinezzclub stromen minder vaak uit naar inactiviteit of andere uitkeringen dan andere vergelijkbare jongeren in de bijstand in Rotterdam

Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

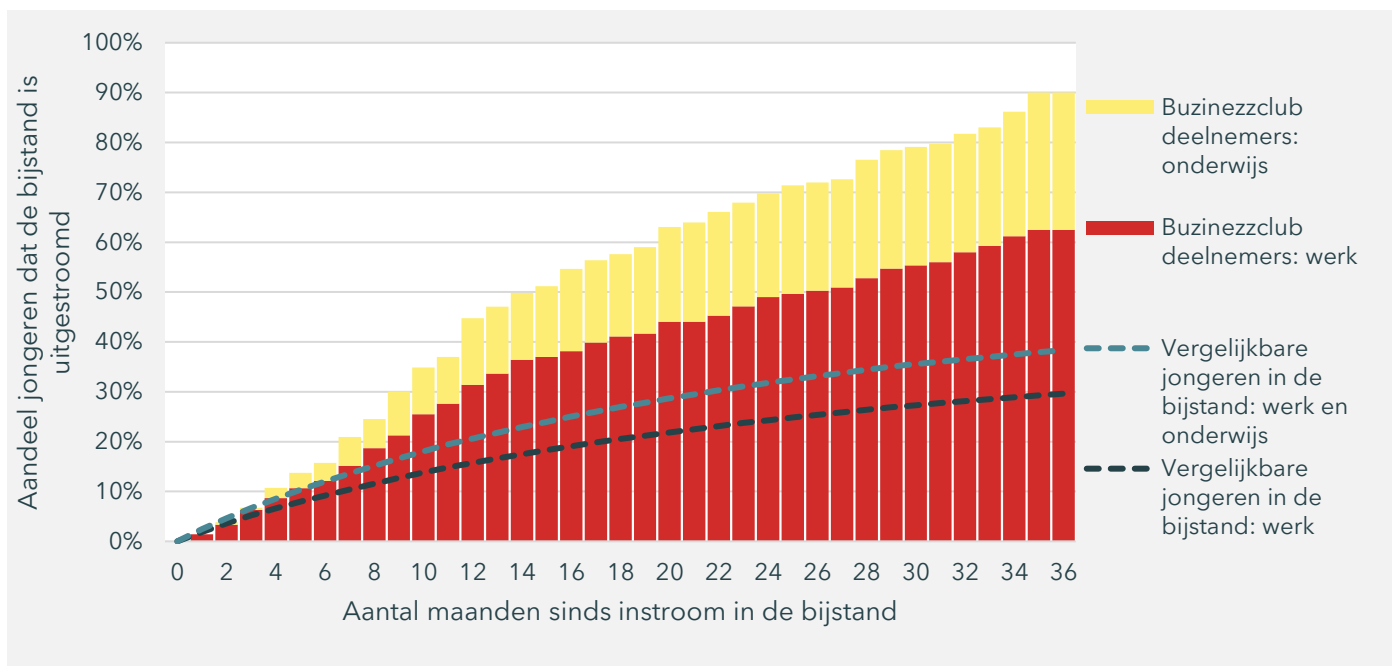
Noot: Onder categorie 'overig' valt uitstroom naar inactiviteit en andere uitkeringen.

3.2 Utrecht

Members in Utrecht stromen in de eerste drie maanden ongeveer even vaak uit naar werk en onderwijs als vergelijkbare jongeren in de bijstand. Dat blijkt uit Figuur 3.3, waarin het uitstroomverloop van deelnemers aan de Buzinezzclub (balkjes) is afgezet tegen dat van alle vergelijkbare jongeren in de bijstand in Utrecht (stippellijn). Na drie maanden is zes procent van de members uitgestroomd naar werk, terwijl dit aandeel bij vergelijkbare jongeren vijf procent bedraagt. Daarentegen is na drie maanden geen enkele member uitgestroomd naar onderwijs, terwijl één procent van de vergelijkbare jongeren is uitgestroomd in verband met de start van een opleiding. Kortom: in termen van succesvolle uitstroom presteren members van de Buzinezzclub in de eerste drie maanden na instroom in de bijstand vergelijkbaar met andere jongeren in de bijstand.

Na drie maanden overtreffen de re-integratieprestaties van members in Utrecht die van vergelijkbare jongeren in de bijstand. Twee jaar na de start van het Buzinezzclub-programma is ongeveer de helft (49 procent) van de members uitgestroomd naar werk, en ongeveer een vierde (24 procent) naar onderwijs. In vergelijking hiermee is de uitstroom na twee jaar voor alle vergelijkbare jongeren in de bijstand lager, met een vierde (22 procent) naar werk en een op de dertien (8 procent) naar onderwijs. Op de langere termijn lijkt het intensieve traject van de Buzinezzclub meer vruchten af te werpen, resulterend in meer uitstroom naar werk en onderwijs. Dit kan komen door de ontwikkeling die members doormaken op het gebied van kennis, vaardigheden, zelfvertrouwen en zelfkennis, waardoor ze beter in staat zijn om deel te nemen aan de arbeidsmarkt of een opleiding te starten (zie ook Paragraaf 2.3).

Figuur 3.3 Op termijn stromen members van de Buzinezzclub in Utrecht vaker uit naar werk en onderwijs dan andere vergelijkbare jongeren in de bijstand in Utrecht

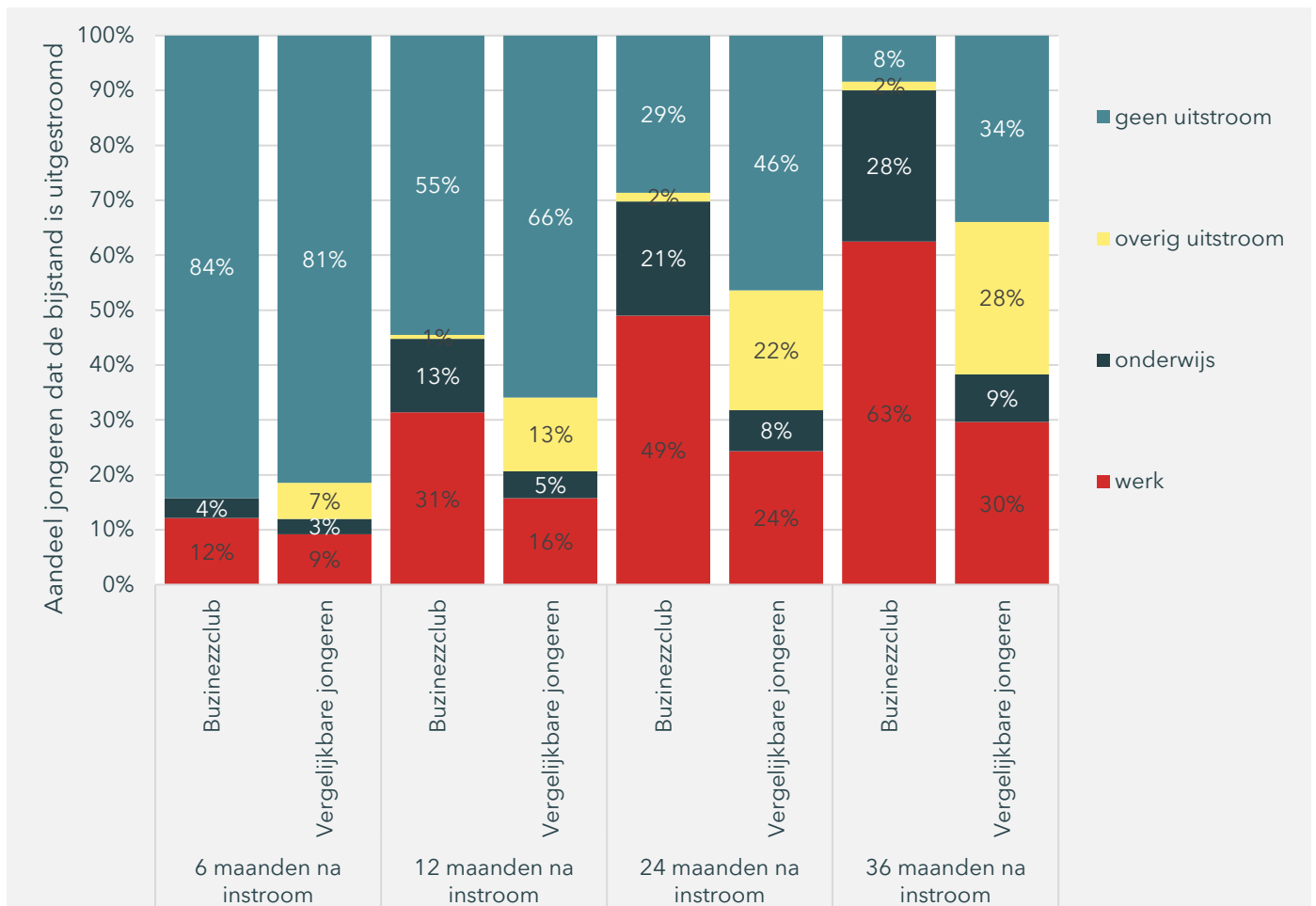

Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Cijfers zijn gebaseerd op een Kaplan-Meier schatting van de cumulatieve duur tot uitstroom. Hierin zijn microgegevens van 208 deelnemers aan de Buzinezzclub Utrecht verwerkt.

Opvallend is dat members in Utrecht naar verhouding minder vaak niet-succesvol uitstromen, bijvoorbeeld naar inactiviteit of andere uitkeringen. Figuur 3.4 laat zien dat 24 maanden na instroom 2 procent van de members in Utrecht niet-succesvol is uitgestroomd, terwijl dit percentage bij vergelijkbare jongeren in de bijstand 22 procent bedraagt. Dit verschil kan worden verklaard doordat de Buzinezzclub contra-indicaties hanteert, waardoor jongeren die intensieve zorg nodig hebben worden afgewezen (selectie-effect). Deze jongeren stromen vaak uit naar andere uitkeringen, zoals arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het is echter ook mogelijk dat de Buzinezzclub beter in staat is om jongeren te activeren en te stimuleren om deel te nemen aan de arbeidsmarkt of het onderwijs (beoogde effectiviteit), wat resulteert in een kleinere uitval naar inactiviteit.

Figuur 3.4 Members van de Buzinezzclub stromen minder vaak uit naar inactiviteit of andere uitkeringen dan andere jongeren in de bijstand in Utrecht

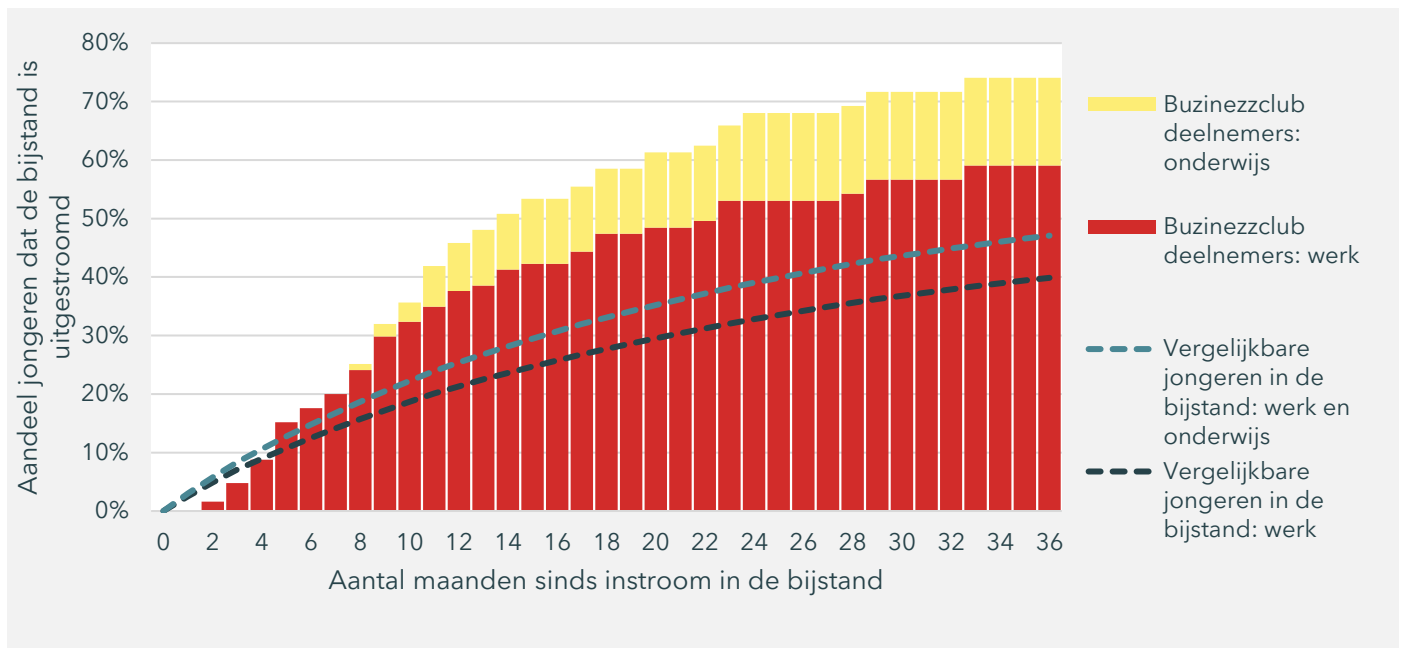
Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Onder categorie 'overig' valt uitstroom naar inactiviteit en andere uitkeringen.

3.3 Eindhoven

Members in Eindhoven stromen in de eerste drie maanden iets minder vaak uit naar werk en onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Eenzelfde patroon zagen we bij het Buzinezzclub-programma in Rotterdam (zie Paragraaf 3.1). Een mogelijke verklaring is het intensieve traject van de Buzinezzclub: op korte termijn kan dat vertragend werken op de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt. Andere jongeren in de bijstand, die een kortdurend of helemaal geen re-integratietraject volgen, hebben meer tijd om naar werk te zoeken en zullen daarom in de beginfase vaker uitstromen.

Figuur 3.5 Op termijn stromen members van de Buzinezzclub in Eindhoven vaker uit naar werk en onderwijs dan andere vergelijkbare jongeren in de bijstand in Eindhoven

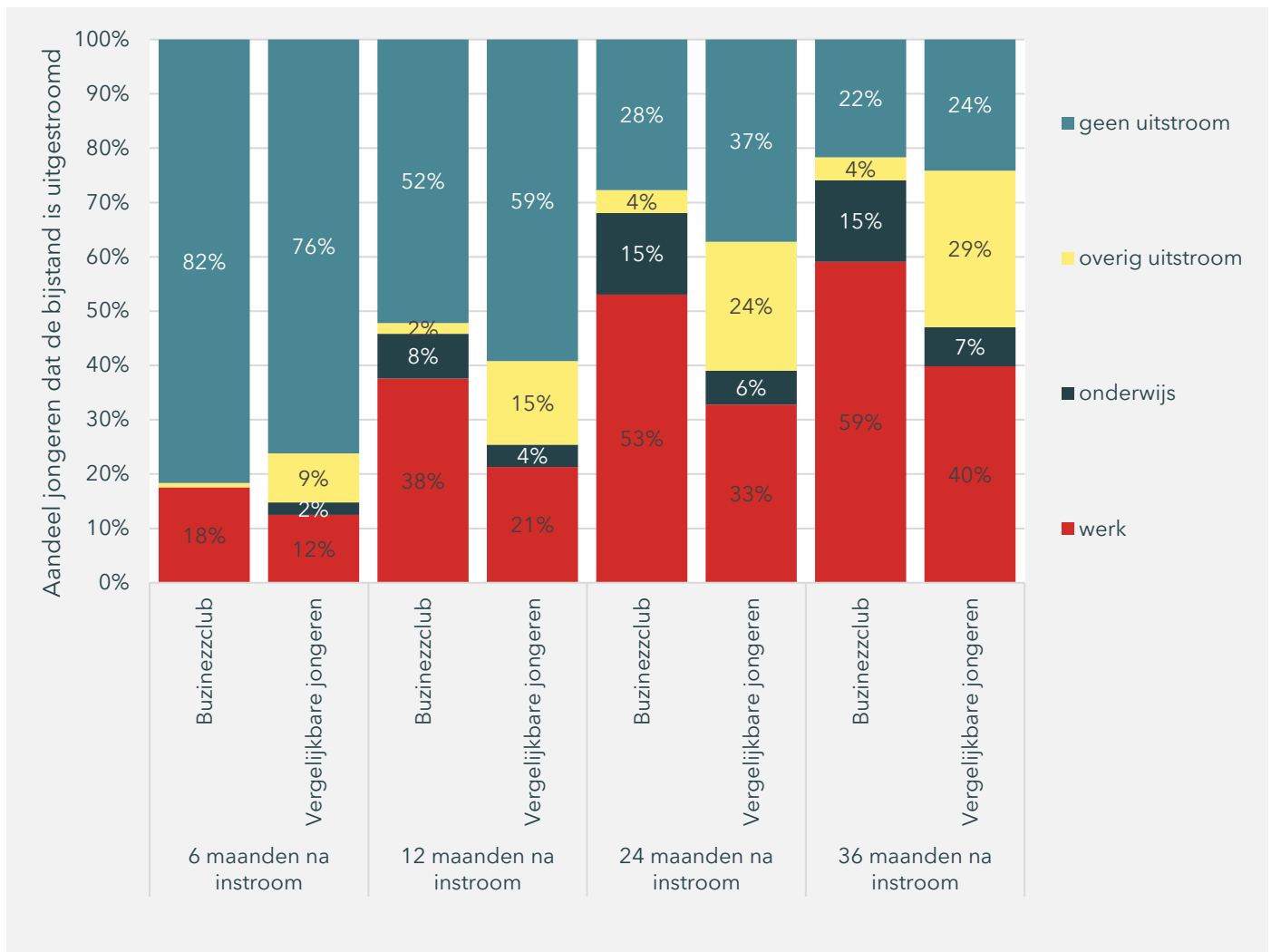
Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Cijfers zijn gebaseerd op een Kaplan-Meier schatting van de cumulatieve duur tot uitstroom. Hierin zijn microgegevens van 127 deelnemers aan de Buzinezzclub Eindhoven verwerkt.

Na vier maanden overtreffen de re-integratieprestaties van members in Eindhoven die van vergelijkbare jongeren in de bijstand. Eenzelfde beeld zien we bij het Buzinezzclub-programma van Rotterdam (Paragraaf 3.1) en Utrecht (Paragraaf 3.2). Hoewel de Buzinezzclub in Eindhoven er bovengemiddeld goed in slaagt om jongeren te begeleiden naar werk of opleiding, valt op dat de re-integratieprestaties van de Buzinezzclub in Eindhoven relatief gezien minder zijn dan die van Rotterdam en Utrecht. Vooral de uitstroom naar onderwijs valt lager uit bij de Buzinezzclub Eindhoven dan in Utrecht en Rotterdam. Mogelijk is er minder behoefte onder members in Eindhoven om een opleiding te starten, of slaagt de Buzinezzclub in Eindhoven er minder goed in om hun members te motiveren om een opleiding te gaan volgen.

Net als in Utrecht en Rotterdam stromen members in Eindhoven minder vaak niet-succesvol uit, bijvoorbeeld naar inactiviteit of andere uitkeringen. Figuur 3.6 laat bijvoorbeeld zien dat twee jaar na instroom 4 procent van de members in Eindhoven niet-succesvol is uitgestroomd, terwijl dit bij vergelijkbare jongeren in de bijstand 24 procent is. Dat kan komen doordat de Buzinezzclub werkt met contra-indicaties, waardoor jongeren die zware zorg nodig hebben worden afgewezen (selectie-effect). Zij stromen op den duur vaker uit naar andere uitkeringen, zoals arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het is echter ook mogelijk dat de Buzinezzclub in Utrecht en Rotterdam beter in staat zijn om jongeren te activeren en stimuleren om deel te nemen aan de arbeidsmarkt of het onderwijs (beoogde effectiviteit), waardoor de uitval naar inactiviteit kleiner is.

Figuur 3.6 Members van de Buzinezzclub stromen minder vaak uit naar inactiviteit of andere uitkeringen dan andere vergelijkbare jongeren in de bijstand in Eindhoven

Bron: CBS Microdata en Buzinezzclub gegevens, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Cijfers zijn gebaseerd op een Kaplan-Meier schatting van de cumulatieve duur tot uitstroom.

4 Conclusie en discussie

Het intensieve traject zorgt ervoor dat Buzinezzclub-deelnemers in de beginfase iets minder vaak uitstromen dan vergelijkbare jongeren. Op termijn stromen deelnemers vaker uit naar werk en onderwijs, en minder vaak naar inactiviteit of andere uitkeringen.

Meer uitstroom naar werk en onderwijs , minder naar inactiviteit en andere uitkeringen

Members van de Buzinezzclub stromen in de beginfase van de bijstand (de eerste drie maanden) iets minder vaak uit naar werk en onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Dat komt vermoedelijk door het intensieve traject van de Buzinezzclub: op korte termijn kan dat vertragend werken op de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt (het zogenaamde insluiteffect). Op de langere termijn draagt het intensieve traject bij aan meer kennis en vaardigheden, vertrouwen en motivatie, waardoor de uitstroom juist sterker kan toenemen. Daar zijn ook aanwijzingen voor: vanaf zes maanden na instroom in het Buzinezzclub-programma overtreffen de uitstroomcijfers naar werk en onderwijs die van andere vergelijkbare jongeren in de bijstand.

Jongeren die deelnemen aan de Buzinezzclub stromen uiteindelijk vaker uit naar werk of onderwijs dan vergelijkbare jongeren in de bijstand. Ook is er uiteindelijk minder vaak sprake van uitstroom naar inactiviteit of andere uitkeringen. Dat geldt voor de Buzinezzclub-programma's in zowel de gemeenten Rotterdam en Utrecht als Eindhoven. Wel valt op dat het aandeel members dat uiteindelijk een opleiding start lager ligt in Eindhoven dan in Utrecht en Rotterdam. Mogelijk is er minder behoefte onder members in Eindhoven om een opleiding te starten, of slaagt de Buzinezzclub in Eindhoven er minder goed in om hun members te motiveren om een opleiding te gaan volgen.

Kanttekeningen bij het onderzoek

Er zijn drie kanttekeningen te plaatsen bij de uitgevoerde impactmeting. Ten eerste zijn in deze benchmark registratiegegevens van de Buzinezzclub zelf vergeleken met registratiegegevens van het CBS. Het is mogelijk dat de betrouwbaarheid, validiteit en/of meetwijze verschilt tussen beide databronnen, waardoor de uitkomsten niet geheel vergelijkbaar zijn. Ten tweede ontbreekt er informatie over de duurzaamheid van uitstroom in deze impactmeting. De Buzinezzclub heeft onvoldoende informatie over terugval in de uitkering, waardoor het niet mogelijk is om de duurzaamheid van uitstroom te benchmarken. Tot slot is er in deze impactmeting geen absoluut zuivere controlegroep gebruikt, waardoor de vergelijking kan worden beïnvloed door selectie-effecten. Weliswaar zijn deelnemers aan de Buzinezzclub vergeleken met jongeren in de bijstand die vergelijkbare kenmerken hebben en onder vergelijkbare omstandigheden de bijstand zijn ingestroomd. Toch bestaat de mogelijkheid dat deze vergelijkbare jongeren op andere, moeilijker meetbare factoren alsnog verschillen van deelnemers aan de Buzinezzclub, zoals op het gebied van gezondheid, detentieverleden of ambitie. In dat geval zijn de verschillen in uitkomsten niet volledig toe te schrijven aan deelname aan het Buzinezzclub-programma. Met deze beperkingen in gedachte geeft deze impactmeting al een goed eerste beeld van de impact van de Buzinezzclub op het terrein van re-integratie richting de arbeidsmarkt en het onderwijssysteem.

Suggesties voor vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek kan zich richten op het in kaart brengen van de brede maatschappelijke opbrengsten van re-integratiedienstverlening. Denk hierbij in eerste instantie aan de gevolgen van re-integratietrajecten op de loopbaanontwikkeling (duurzaamheid van uitstroom, inkomensontwikkeling en de overgang naar vaste contracten).

Daarnaast zijn ook andere maatschappelijke opbrengsten relevant, zoals een vermindering van criminaliteit en zorgkosten. Het is echter vaak niet mogelijk om gegevens over de verdere loopbaanontwikkeling en maatschappelijke opbrengsten binnen de re-integratiebedrijven zelf te verzamelen. Immers raken zij op termijn het zicht op deze mensen (in ieder geval gedeeltelijk) kwijt waardoor ze deze gegevens niet (langer) (kunnen) registreren.

De benodigde registratiegegevens voor een dergelijk vervolgonderzoek zijn voor een belangrijk deel wel beschikbaar in de CBS Microdata. Door gegevens van deelnemers aan re-integratietrajecten te koppelen aan deze registratiebestanden, kan de loopbaanontwikkeling van vergelijkbare personen met en zonder deelname aan het re-integratietraject worden vergeleken. Verschillen in uitkomsten kunnen zo ook beter worden toegeschreven aan deelname aan het re-integratietraject. Op die manier zou de effectiviteit van verschillende re-integratietrajecten aan onder andere jongeren in de bijstand op meer uitkomstmaten, in meer detail en met een grotere zuiverheid en nauwkeurigheid kunnen worden onderzocht. Deze aanpak is echter niet mogelijk als wordt gekeken naar de re-integratietrajecten van één enkele private re-integratiedienstverlener, zoals in het huidige onderzoek is gedaan. Dit omdat het gaat om één marktpartij, waarvan onthulling (bekenmaking) onvermijdelijk zou zijn. Het CBS is gehouden aan wettelijke regels die ervoor moeten zorgen dat de resultaten van analyses op basis van CBS Microdata ten goede komt aan de gehele maatschappij, zonder partijen in het bijzonder te bevoordelen.

Gemeenten kunnen individueel, maar bij voorkeur gezamenlijk, opdracht geven aan een gespecialiseerd onderzoeksbureau om op basis van CBS Microdata onafhankelijk en maatschappelijk relevant onderzoek uit te voeren naar de brede maatschappelijke opbrengsten van re-integratietrajecten aan werkzoekenden waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Hierbij kan het onderzoeksbureau niet alleen onderscheid maken naar het soort traject (zoals coaching, trainingen, werkervaringsplekken), maar ook naar de intensiviteit van trajecten. Denk hierbij aan de verschillen tussen langdurige en kortdurende trajecten en trajecten die bestaan uit veel en weinig persoonlijke (face-to-face) begeleiding. Door te kijken naar de kosten van die trajecten, kan ook de kosteneffectiviteit in beeld worden gebracht. Dit helpt gemeenten om een meer geïnformeerde afweging te maken tussen de inzet op verschillende soorten re-integratietrajecten. Tegelijkertijd geeft het ook inzicht in de effectiviteit van langdurige en persoonlijke re-integratietrajecten zoals die van de Buzinezzclub. Het is dan wel van belang om trajecten van meerdere re-integratiedienstverleners te betrekken in het onderzoek.

Referenties

- Bisschop, P., Zwetsloot, J., Ter Weel, B., & Van Kesteren, J. (2020). De overgang van het mbo naar de arbeidsmarkt. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Caliendo, M., & Schmidl, Z. (2016). Youth unemployment and active labor market policies. 5(1): IZA Journal of Labor Policy.
- Card, D., Kluve, J., & Weber, A. (2010). Active labour market policy evaluations: a meta-analysis. 120: 452-477: The Economic Journal.
- Card, D., Kluve, J., & Weber, A. (2015). What works? A meta-analysis of recent active labor market program evaluations. NBER Working Paper , 21431.
- Heyma, A., & van der Werff, S. (2014). Een goed gesprek werkt. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Hooft, E. v., & Hee, S. v. (2017). Inhoudelijke effectevaluatie trainingen 50plus WW. Eindrapportage resultaten voormeting, nameting 1 en nameting 2.
- Kluve, J. (2010). The effectiveness of European active labor market policy. Labor Economics, 17: 904-918.
- Koning, J. d., Hek, P. d., Mallee, L., Groenewoud, M., & Zwinkels, W. (2015). Experimenteel onderzoek intensieve dienstverlening versus basisdienstverlening bij UWV . Rotterdam: SEOR/Epsilon Research/ Regioplan.
- Lammers, M., Kok, L., & Wunsch, C. (2013). Langetermijneffecten van re-integratie. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Levitt, S. (2004). Understanding why crime fell in the 1990s: four factors that explain the decline and six that do not. Journal of Economic perspectives, 18(1), 163-190.
- McKee-Ryan, F., Song, Z., Wanberg, C., & Kinicki, A. (2005). Psychological and psychical well-being during unemployment: A meta-analytical study. Journal of Applied Psychology, 90, 53-76.
- Sol, C., & Kok, K. (2014). Fit or unfit: theorie en praktijk van re-integratie. Amsterdam: Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, AMC.
- Ten Brink, I. (2018). Een bredere definitie van succes? Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Utrecht, U. (2019). Social impact bond Buzinezzclub Eindhoven en Utrecht. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Young, E. &. (2019). Halfjaarrapportage SIB Buzinezzclub 1 maart 2019 - 31 maart 2019. Amsterdam: Ernst & Young.

Bijlage A Technische toelichting benchmarktool

De benchmarktool berekent de kans op succesvolle uitstroom (naar betaald werk of naar een opleiding) uit de bijstand in een bepaalde termijn indien een jongere niet zou deelnemen aan de Buzinezzclub. Die uitstroomkans en bijstandsduren zijn gebaseerd op het gemiddelde van in de praktijk waargenomen uitstroomkansen en bijstandsduren van *soortgelijke individuen onder soortgelijke omstandigheden* als members van de Buzinezzclub. Hierbij zijn met behulp van CBS Microdata personen meegenomen die tussen 2010 en 2021 de bijstand zijn ingestroomd en op dat moment woonachtig waren in een van de volgende gemeenten: Alkmaar, Almere, Amsterdam, Arnhem, Breda, Den Bosch, Den Haag, Dordrecht, Eindhoven, Rotterdam, Tilburg, Utrecht, Zaanstad en Zoetermeer. Jongeren die gedurende hun bijstandsuitkering zijn verhuisd zijn buiten de dataset gehouden. Daarbij zijn alleen personen van maximaal 30 jaar (bij instroom) meegenomen. Vervolgens zijn soortgelijke individuen onder soortgelijke omstandigheden bepaald aan de hand van kenmerken van de bijstandsklant, waaronder woongemeente, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, huishoudsamenstelling en instroomjaar. Daarbij gebruikt het model conjuncturele omstandigheden.

Regressiemodel

In totaal zijn er 1.254.017 (afgerond 1,3 miljoen) waarnemingen van jongeren in de bijstand. Dit zijn er ruim voldoende om statistisch betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Om de overgang van bijstand naar succesvolle uitstroom of naar overige uitstroom te analyseren, en daarmee de uitstroomkans, wordt gebruik gemaakt van een zogenaamd multivariaat competing risks duurmodel. Kort gezegd analyseert een duurmodel de kans op een overgang van de ene toestand (ontvangen van een bijstandsuitkering) naar een andere toestand (deelname aan arbeidsmarkt of onderwijs), rekening houdend met de duur van de periode dat iemand zich al in een bepaalde toestand bevindt (de individuele duurzaamheidskans).

Er zijn verschillende redenen dat juist dit analysemodel wordt gebruikt.

- Ten eerste is het mogelijk om overgangen naar meerdere toestanden te modelleren. Zodoende kan in het onderzoek rekening worden gehouden met het feit dat bijstandsklanten óf succesvol óf niet-succesvol kunnen uitstromen. De kans om een situatie van bijstand te beëindigen door succesvol uit te stromen of niet succesvol uit te stromen zijn concurrerende risico's (competing risks), die door verschillende kenmerken worden verklaard.
- Ten tweede kan in een duurmodel rekening worden gehouden met de invloed van de bijstandsduren zelf op de waargenomen overgangen. Er geldt dat de kans om uit te stromen anders is na een bijstandsduren van bijvoorbeeld zes maanden dan na een bijstandsduren van vijf jaar. Tegelijkertijd is het mogelijk om in een duurmodel rekening te houden met zogenaamde onvoltooide dueren. Als een persoon aan het eind van de waarnemingsduur (in dit geval eind 2021) nog altijd in de bijstand zit, dan wordt in de totale waarnemingsduur dus geen uitstroom waargenomen. Die informatie is toch nuttig voor het identificeren van de uitstroomkansen. Doordat een duurmodel rekening houdt met onvoltooide dueren (ook wel afgekapte of gecensureerde waarnemingen genoemd) is het mogelijk om personen met zulke afgekapte waarnemingen in de vergelijking te betrekken.
- Ten derde kan worden gecorrigeerd voor het feit dat verschillende typen personen zich in verschillende toestanden bevinden (selectie-effecten). De uitstroom uit de bijstand wordt verklaard uit meerdere factoren tegelijk. Naast de al besproken bijstandsduren zelf zijn dit persoonskenmerken en conjuncturele omstandigheden. Door met diverse kenmerken rekening te houden, wordt er gecorrigeerd voor selectie-

effecten die ontstaan omdat delen van de onderzoekspopulatie specifiek gedrag vertonen en daarom na verloop van tijd in bepaalde toestanden worden aangetroffen. Het multivariate analysemodel zorgt er dus in feite voor dat de analyse wordt uitgevoerd voor bijvoorbeeld mannen en vrouwen apart, voor jongeren en ouderen apart enzovoort, maar door dit tegelijkertijd te doen in één model, wordt zeer efficiënt omgegaan met de beschikbare informatie in de waarnemingen.

Technische details van het regressiemodel

Omdat elke overgangskans vanuit de bijstand afhankelijk is van de verstreken bijstandsduur, is er sprake van een conditionele kans. Deze conditionele kans wordt ook wel de ‘hazard rate’ genoemd. De kans op uitstroom naar één van deze toestanden w die in dit onderzoek worden onderscheiden (succesvolle uitstroom naar arbeid of studie, dan wel andere uitstroom uit de bijstand) wordt als hazard rate gespecificeerd:

$$\theta_w(t | x, \alpha_w) = \lambda_w(t) \exp(x' \beta_w + \alpha_w)$$

waarbij $\lambda_w(t)$ een uitdrukking is voor de individuele duurzaamheidskans (hoe de kans op een overgang naar toestand w afhangt van de verstreken bijstandsduur t), x een vector is van achtergrondkenmerken van een persoon (persoonskenmerken en conjuncturele omstandigheden) en α_w een constante. De coëfficiënten β_w en α_w worden geschat. De individuele duurzaamheidskans wordt flexibel gemodelleerd aan de hand van een stapfunctie

$$\lambda_w(t) = \exp \left(\sum_{j=1}^J \lambda_{wj} I(t_{j-1} \leq t < t_j) \right)$$

waarin $j (= 1, \dots, J)$ een index is voor duurtintervallen en $I(t_{j-1} \leq t < t_j)$ een indicatorfunctie gelijk aan 1 als t binnen het duurtinterval $[t_{j-1}, t_j)$ ligt. Ook de coëfficiënten λ_{wj} worden geschat. De conditionele dichtheid van de door toestand w afgesloten bijstandsduur is dan gelijk aan

$$f_w(t | x) = \theta_w(t | x) \exp \left(- \int_0^t \theta_w(s | x) ds \right)$$

Dit is de kans dat een persoon vanuit de bijstand doorstroomt naar situatie w ofwel de kans dat een periode van bijstand via w wordt beëindigd. Deze kans kan gelijktijdig worden opgesteld voor de ‘competing risks’ van overgangen naar verschillende toestanden w . De kans dat wordt *waargenomen* dat een persoon is doorgestroomd naar toestand w is echter gelijk aan de kans dat deze persoon is doorgestroomd naar toestand w vermenigvuldigd met de kans dat deze persoon *niet* is doorgestroomd naar één van de andere toestanden ($v \neq w$). Dit kan op de volgende manier worden uitgedrukt:

$$f_w(t_w | x) = \theta_w(t_w | x) \prod_{v=1}^2 \exp \left(- \int_0^{t_w} \theta_v(s | x) ds \right).$$

Deze kansen worden vervolgens gebruikt in een Maximum Likelihood functie, waarmee de coëfficiënten van het multivariate ‘competing risks’ duurmodel worden geschat.

Schattingresultaten

In het model voor de uitstroomkans worden drie concurrerende risico's onderscheiden (w in het model):

- Uitstroom van bijstand naar betaald werk (succesvolle uitstroom);
- Uitstroom van bijstand naar onderwijs (succesvolle uitstroom);
- Uitstroom van bijstand om andere redenen (niet-succesvolle uitstroom).

De schattingsresultaten op basis van het analysebestand worden weergegeven in Tabel A.1. Een *maximum likelihood* schatting is uitgevoerd om tot onderstaande coëfficiënten te komen. Deze coëfficiënten worden gebruikt om voor elke maand na de start van de bijstand de kans op succesvolle dan wel overige uitstroom te berekenen. Vanuit deze kansen worden vervolgens de verwachtingen van de uitstroomkansen en de bijstandsduur (voorwaardelijk op succesvolle uitstroom) bepaald.

Tabel A.1 Schattingsresultaten multivariaat competing risks model van uitstroom uit bijstand

	Werk	Onderwijs	Overig
Maand na instroom			
2	0,54	0,64	0,8
4	0,39	0,73	0,95
6	0,29	0,63	0,91
8	0,14	0,5	0,82
10	0,03	0,55	0,74
12	-0,04	0,26	0,65
14	-0,1	0,12	0,56
16	-0,22	0,15	0,56
18	-0,24	0,11	0,45
24	-0,37	0,01	0,36
30	-0,42	-0,15	0,27
36	-0,46	-0,38	0,14
42	-0,59	-0,64	0,14
48	-0,68	-0,95	-0,02
54	-0,77	-1,12	-0,07
60	-0,93	-1,91	-0,2
Geslacht			
Man	0,22	-0,17	0,42
Huishoudsamenstelling			
Kind thuiswonend bij 2 ouders	0,1	-0,2	0,06
Alleenstaande met kinderen	-0,41	0,2	-0,22
Alleenstaande zonder kinderen	0,02	0,16	0,05
Samenwonende ouder met kinderen	-0,77	-0,48	0,42
Samenwonende ouder zonder kinderen	-0,16	0,07	0,51
Overig	-0,11	0,13	0,04

Lid van institutioneel huishouden	-0,78	0,02	0
Onbekend	-0,34	0,1	0,63
Interactie			
Man * Kind thuiswonend bij 2 ouders	-0,03	0,07	-0,11
Man * Alleenstaande met kinderen	0,32	-0,15	0,1
Man * Alleenstaande zonder kinderen	0,01	0,15	-0,23
Man * Samenwonende ouder met kinderen	0,86	0,37	-0,5
Man * Samenwonende ouder zonder kinderen	0,39	0,34	-0,54
Man * Overig	0,07	0	-0,03
Man * Lid van institutioneel huishouden	0,64	0,15	0,02
Man * Onbekend	0,34	0,03	-0,11
Leeftijd			
21-22 jaar	-0,01	-0,56	-0,12
23-24 jaar	0,03	-1	-0,19
25-26 jaar	0,02	-1,41	-0,3
27-28 jaar	-0,02	-1,76	-0,31
29 jaar of ouder	-0,12	-2,41	-0,36
startjaar bijstand			
2011	0,44	0,59	0,53
2012	0,3	0,39	0,46
2013	0,29	0,35	0,46
2014	0,23	0,24	0,32
2015	0,26	0,24	0,09
2016	0,34	0,37	-0,14
2017	0,42	0,52	-0,03
2018	0,41	0,57	-0,01
2019	0,3	0,55	-0,12
2020	0,63	0,74	-0,16
Opleidingsniveau			
Praktijkonderwijs en vmbo-b/k (1211 en 1212)	0,36	0,27	0,01
Mbo1 (1213)	0,35	0,19	0,07
Vmbo-g/t, havo-/vwo-onderbouw (122)	0,43	0,4	-0,04
Mbo2 (2111)	0,63	0,34	-0,14
Mbo3 (2112)	0,8	0,29	-0,2
Mbo4 (2121)	0,99	0,64	-0,17
Havo-/vwo-bovenbouw (213)	0,71	1,11	-0,12
Hbo-/wo-bachelor (31)	1,43	0,86	-0,06
Hbo-/wo-master, doctoraat (32)	1,72	0,37	0,11
Onbekend	-0,17	-0,2	-0,34

Gemeente			
Almere	-0,04	0,44	-0,01
Amsterdam	-0,15	0,23	-0,18
Arnhem	-0,24	0,44	-0,01
Breda	-0,1	-0,02	-0,08
Den Bosch	0,06	0,09	0,04
Den Haag	-0,18	0,22	-0,08
Dordrecht	0,11	0,59	0,2
Eindhoven	-0,03	0,08	0
Rotterdam	-0,19	0,58	-0,08
Tilburg	0,04	0,15	-0,04
Utrecht	-0,14	0,3	-0,07
Zaanstad	-0,04	-0,07	0,02
Zoetermeer	0,27	0,53	0,18
Werkloosheidspercentage	0,06	0,09	-0,01
Constant	-4,81	-5,69	-4,98

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Bijlage B Impactmeting Buzinezzclub

B.1 Databewerking Buzinezzclub

SEO heeft van de Buzinezzclub een dataset ontvangen met members die tussen 2013 en 2021 zijn ingestroomd in het Buzinezzclub-programma. Deze gegevens van de Buzinezzclub zijn geschoond op de volgende wijze. Ten eerste zijn alle Buzinezzclub-members die geen bijstand ontvangen uit de dataset verwijderd. Deze deelnemers (bijvoorbeeld leerlingen van mbo-scholen) zijn niet relevant voor een analyse gericht op re-integratie van bijstandsgerechtigden. Ten tweede zijn observaties verwijderd waarin wél een uitstroomrichting bekend is, maar geen uitstroombdatum. Deze deelnemers kunnen we niet meenemen in de analyses, omdat voor hen onbekend is wat hun bijstandsduur is geweest. Het gaat om een relatief kleine groep van in totaal minder dan 10 deelnemers. Ten derde zijn de uitstroomrichtingen teruggebracht naar drie categorieën: onderwijs (opleiding, BBL-traject, terugval opleiding), werk (werk, ondernemer, terugval werk of ondernemer en werkervaringsplaats) en overig (exit, therapie, overig).

B.2 Impactmeting

Voor de impactmeting van de Buzinezzclub zijn twee aparte analyses uitgevoerd. Ten eerste is op basis van de registratiegegevens van de Buzinezzclub het re-integratieverloop van members berekend. Ten tweede zijn de kenmerken van members aan de Buzinezzclub gebruikt om met de benchmarktool het re-integratieverloop van vergelijkbare jongeren te berekenen. Hieronder volgt een toelichting.

Re-integratieverloop van members

Het re-integratieverloop van members aan de Buzinezzclub is berekend op basis van een Kaplan-Meier schatter. De schatting van het uitstroomverloop $\hat{S}(t)$ (de kans op uitstroom op moment t) is geformuleerd als:

$$\hat{S}(t) = 1 - \left(\prod_{i:t_i \leq t} \left(\frac{n_i - d_i}{n_i} \right) \right)$$

waarin t_i het moment is waarop de uitstroom plaatsvindt, d_i het aantal uitstromers op moment t_i en n_i het aantal mensen dat niet is uitgestroomd tot aan moment t_i . Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het re-integratieverloop van members uit de gemeenten Rotterdam, Utrecht en Eindhoven.

Re-integratieverloop van vergelijkbare jongeren

De benchmarktool (zie Bijlage A voor een toelichting) is gebruikt om het re-integratieverloop van vergelijkbare jongeren te bepalen. Hiervoor heeft de Buzinezzclub het onderzoeksteam eerst voorzien van inzicht in de samenstelling van het deelnemersbestand in Utrecht, Rotterdam en Eindhoven naar opleidingsniveau, leeftijd, geslacht en de gemiddelde duur in de bijstand tot instroom in het Buzinezzclub-programma. Vervolgens is met behulp van de benchmarktool het re-integratieverloop van jongeren in de bijstand in dezelfde gemeenten en met vergelijkbare kenmerken inzichtelijk gemaakt.

Het re-integratieverloop van members is tot slot afgezet tegen het re-integratieverloop van vergelijkbare jongeren.

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2024-53

ISBN 978-90-5220-405-5

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2024 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB, Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl